

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ, ЩО РЕГУЛЮЄ АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

IMPROVEMENT OF LEGISLATION OF UKRAINE, WHICH REGULATES THE ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR THE MISTREATMENT OF ANIMALS

Бондаренко Н.С.,

*здобувач кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності органів внутрішніх справ
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Статтю присвячено розкриттю шляхів удосконалення законодавства України, що регулює адміністративну відповідальність за жорстоке поводження з тваринами. З огляду на пропозиції й досвід адміністративно-правового регулювання відповідальності за жорстоке поводження з тваринами країн Співдружності Незалежних Держав запропоновано викласти в новій редакції статтю 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: жорстоке поводження з тваринами, адміністративна відповідальність, тваринний світ, об'єкт правовідносин.

Статья посвящена раскрытию путей совершенствования законодательства Украины, регулирующего административную ответственность за жестокое обращение с животными. Учитывая предложения и опыт административно-правового регулирования ответственности за жестокое обращение с животными стран Содружества Независимых Государств, предложено изложить в новой редакции статью 89 Кодекса Украины об административных правонарушениях.

Ключевые слова: жестокое обращение с животными, административная ответственность, животный мир, объект правоотношений.

Article is devoted to ways of improving the legislation of Ukraine regulating the administrative responsibility for the mistreatment of animals. Taking into account the suggestions and experience of administrative and legal regulation of responsibility for the mistreatment of animals of the Commonwealth of Independent States, invited to present the new version of article 89 of the Code of Administrative Offences.

Key words: animal cruelty, administrative responsibility, fauna, object relations.

Постановка проблеми. Україна, прагнучи стати повноцінним членом західноєвропейської спільноти, приєдналась до низки міжнародних договорів, хоча багато з них досі не ратифікувала. Однак це не завадило їй здійснити низку важливих кроків у сфері щодо визнання й забезпечення природних прав тварин. Зокрема, було встановлено два рівні юридичної відповідальності за жорстоке поводження з ними: адміністративну та кримінальну. І якщо доцільність і корисність встановлення цієї відповідальності є безспірними та не викликають сумнівів, то офіційний підхід до формулювання їх юридичних підстав є суперечливим та не сприяє якісному й ефективному виконанню інституту юридичної відповідальності свого функціонального призначення у сфері охорони тварин від жорстокого поводження. Про те, що стан законодавчого врегулювання відповідальності осіб за жорстоке поводження з тваринами є далеким від ідеального, яскраво свідчить практика, а точніше, її відсутність. Компетентні органи, як правило, або зовсім не реагують на факти жорстокого поводження з тваринами, або здійснюють це вкрай «кволю» й без особливого ентузіазму, через що адміністративна відповідальність (не кажучи вже про кримінальну) фактично не працює та не реалізує своє соціальне призначення. Така ситуація пояснюється низкою факторів і чинників: з одного боку, низьким рівнем правосвідомості, правової культури працівників правозастосовних органів, а з іншого – недосконалістю законодавства, яке через свої недоліки не лише не спонукає компетентних посадових осіб до виконання власних обов'язків щодо реалізації норм адміністративного деліктного та кримінального права за фактами жорстокого поводження з тваринами, а й взагалі надає їм можливість ухилятися від належного здійснення таких обов'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У межах проблеми правових засобів захисту громадської моралі вирізняються розвідки І.М. Даньшина, С.В. Баршева, Н.І. Кузнецової, С.Ф. Денисова, І.М. Кулик, В.О. Морозової та інших учених. Окремі аспекти, пов'язані з аналізом проблем адміністративної відповідальності за проступки проти громадської моралі, розкрито в роботах В.І. Лебе-

денко та В.О. Джузі. Проте комплексного дослідження проблем адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами за законодавством України та окремих країн Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД) не проводилось.

Метою статті є проведення порівняльно-правової характеристики адміністративних стягнень за вчинення жорстокого поводження за законодавством України та окремих країн СНД для надання пропозицій щодо вдосконалення норм, які встановлюють адміністративно-правову відповідальність, у нашій країні.

Виклад основного матеріалу. На необхідності вирішення цих та інших проблем у сфері захисту тварин від жорстокого поводження неодноразово наголошували як окремі публічні особи, так і громадські організації. Останні особливо активно займаються розробкою цієї проблеми та намагаються привернути до неї увагу широких кіл громадськості. Однак варто констатувати, що значна частина населення України щодо проблемних питань захисту тварин від жорстокого поводження займає, на жаль, досить пасивну позицію: люди починають згадувати про цю проблему лише тоді, коли вона торкається когось із них особисто.

Проте окреслені недоліки й проблеми не є невирішуваними та мають відповідні шляхи їх розв'язання. При цьому особливої уваги з боку держави вимагає саме інститут відповідальності за порушення законодавства про захист тварин від жорстокого поводження.

По-перше, ми переконані, що необхідно узгодити об'єкти охорони адміністративного й кримінального законодавства в частині встановлення відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. Тобто якщо звернутись до аналізу Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), то можна побачити, що як родовий об'єкт у ньому виступають суспільні відносини у сфері охорони природи та використання природних ресурсів. Тоді як у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) родовим об'єктом, який перебуває під охороною кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, є громадський порядок і моральність. Така ситуація виглядає

досить дивно з огляду на те, що склади, передбачені в КУпАП і КК України, є практично однаковими, вони відрізняються лише за рівнем суспільної небезпеки (соціальної шкідливості); тобто виходить, що зовнішньо майже однакові дії особи посягають на різні об'єкти.

Вважаємо, що саме в КК України застосовано правильний підхід до визначення об'єкта жорстокого поводження з тваринами, який має бути використано і в адміністративному законодавстві. Тобто статтю, що передбачає склад жорстокого поводження з тваринами та відповідальність за нього, необхідно виключити з Глави 7 «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини» КУпАП. І оскільки в цьому акті немає окремої глави, присвяченої правопорушенням проти суспільної моралі, згадану норму необхідно помістити в Главу 14 «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку» КУпАП.

Така наша позиція підтверджується також нормою Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» про те, що поводження з тваринами ґрунтується на таких принципах: жорстоке поводження з тваринами є несумісним із вимогами моральності й гуманності, спричиняє моральну шкоду людині [1]. Адже суспільство, визнаючи за тваринами певні природні права, не стільки піклується про захист природи чи екології, скільки виявляє свої високі моральні й культурні цінності, які характеризуються повагою до життя як такого, а особливо до тих його біологічних форм, що мають розвинену нервову систему, а отже, здатні відчувати біль, голод, спрагу тощо. Тому суспільство, встановлюючи відповідальність за жорстоке поводження з тваринами, намагається захистити тварин, насамперед від страждань, а страждання – це категорія етико-психологічна, тобто прямо пов'язана з мораллю. Із цього постає, що особа, вчиняючи адміністративне правопорушення у вигляді жорстокого поводження з твариною, порушує управлінські відносини не у сфері охорони природи, а у сфері охорони громадської моралі, адже таким чином вона нехтує загальноприйнятими етичними нормами й правилами, що склалися у суспільстві, сприяє розвитку в ньому насильства та жорстокості.

По-друге, вважаємо за доцільне викласти норму статті КУпАП щодо жорстокого поводження з тваринами таким чином, щоб вона мала формальний, а не матеріальний склад [5]. Тобто необхідно зі статті 89 КУпАП виключити слова «що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі». Натомість у диспозиції статті 299 КК України варто закріпити як кваліфікуючу ознаку жорстокого поводження з тваринами настання наслідків у вигляді мучення, каліцтва чи загибелі тварини [2].

У тому вигляді, у якому склади адміністративного та кримінального правопорушень викладені в законодавстві зараз, вони, на наше переконання, не зовсім відповідають згаданому характеру суспільної небезпечності дій, що негативно впливає на правильність їх кваліфікації правозастосовними органами та обрання ними різновиду відповідальності. Адже виходить, що в разі, якщо тварині внаслідок протиправних дій було завдано каліцтво або вчинення таких дій призвело до її смерті, до особи, яка скоїла такі дії, може бути застосовано лише адміністративну відповідальність, оскільки в складі злочину, закріпленого в статті 299 КК України, тяжкі наслідки як обов'язкова кваліфікуюча ознака не передбачаються [3]. Така ситуація дозволяє правозастосовним органам цілком правомірно в більшості випадків жорстокого поводження з тваринами відмовляти в порушенні кримінального провадження. З іншого боку, відсутність у КК України зазначених кваліфікуючих ознак, навпаки, у певному розумінні спрощує можливість притягнення осіб саме до кримінальної відповідальності. Адже для цього в протиправних діях суб'єкта мають прослідковуватись лише хуліганські мотиви або ж він має викорис-

товувати жорстокі методи, при цьому ні каліцтво, ні смерть тварини, як уже зазначалося, не потрібні для кваліфікації правопорушення як злочину, а поняття «жорстокі методи» є оціночним і не має чітких критеріїв.

По-третє, вважаємо за доцільне прямо закріпити юридичних осіб як суб'єктів адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами з подальшим визначенням специфіки умов їх відповідальності. Адже чинне законодавство України дає лише певні загальні підстави стверджувати про те, що юридичні особи можуть нести адміністративну відповідальність за вчинення жорстоких дій щодо тварин.

По-четверте, з огляду на специфіку досліджуваного правопорушення необхідно, на нашу думку, віднести його до категорії таких, за які фізичні особи можуть притягуватись до адміністративної відповідальності на загальних підставах. Адже в сучасному українському суспільстві прояви агресії й жорстокості в поведінці неповнолітніх мають якщо не масовий, то досить розповсюджений характер, і часто ця агресія виміщається ними саме на тваринах, з яких вони будь-яким чином знушаються, мордують їх.

Наполягаючи на пониженні віку адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, ми виходимо з того, що в 16 років особа є вже досить дорослою, щоб усвідомлювати небезпечність своєї поведінки. Тому якщо підліток усвідомлює, що тварина страждає від його дій, що вона не може дати йому відсіч і не може звернутися за захистом до відповідних правоохоронних органів, то він психологічно є досить зрілим також для того, щоб усвідомити цілі застосованих до нього заходів адміністративної відповідальності. Особливо з огляду на те, що адміністративне покарання не тягне ні судимості, ні певних суворих обмежень і позбавлень, воно має переважно виховний і попереджувально-профілактичний характер. До речі, варто зауважити, що в країнах СНД існує такий досвід. Зокрема, відповідно до статті 4.3 Кодексу Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення відповідальність за жорстоке поводження з тваринами передбачається з 14 років [4].

По-п'яте, вважаємо, що санкції за жорстоке поводження з тваринами необхідно посилити, адже наявні на сьогодні інакше, як «сміховинними», назвати не можна. На нашу думку, вони абсолютно не відповідають одному з головних принципів юридичної відповідальності в демократичному, правовому суспільстві – відповідності покарання небезпечності вчиненої поведінки. Адже коли ми говоримо, що жорстоке поводження з тваринами порушує морально-етичні норми, проголошені в суспільстві, то насамперед маємо на увазі ті з них, які стверджують абсолютну цінність життя як такого та природне право кожної істоти на нього. Однак якщо поглянути на характер і розмір адміністративних санкцій, які можуть покладатись на особу за вчинення жорстокого поводження з твариною, то виникають сумніви щодо того, що держава дійсно щиро визнає такі цінності та прагне їх захищати. Тому, на наше переконання, необхідно суттєво збільшити розміри адміністративного штрафу за вчинення жорстокого поводження з тваринами, а також, можливо, встановити як альтернативне стягнення виправні роботи строком до одного місяця, адміністративний арешт тощо.

По-шосте, з огляду на реалії сучасного життя ми переконані, що варто закріпити в КУпАП як кваліфікуючі ознаки досліджуваного правопорушення вчинення жорстокого поводження з тваринами групою осіб та вчинення протягом року. Адже сьогодні досить активно проявляють себе «дохантери» – групи осіб, які вбивають безпритульних тварин.

Висновки. Отже, з огляду на зазначені пропозиції та досвід адміністративно-правового регулювання відповідальності за жорстоке поводження з тваринами країн СНД статтю 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення необхідно викласти в такій редакції:

«Публічна демонстрація жорстокого поводження з тваринами, їх мордування або вчинення інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі, тягнуть за собою для фізичних осіб накладення штрафу від двадцяти одного до шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи строком до одного місяця; для юридичних осіб – накладення штрафу від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із вилученням засобів публічної трансляції інформації».

Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року піддано адміністративному стягненню за правопорушення, передбачене частиною першою цієї статті, тягнуть за собою для фізичних осіб накладення штрафу від шістдесяти одного до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи строком від одного до двох місяців або адміністративний арешт на строк до п'яти діб; для юридичних осіб – накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із вилученням засобів публічної трансляції інформації».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21 лютого 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 12.
2. Кримінальний кодекс України : станом на 5 червня 2009 р. – К. : Велес, 2009. – 160 с.
3. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред. Є.Л. Стрельцов. – 5-те вид., перероб. та доп. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – 800 с.
4. Кодекс Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення : зареєстрований в НРПА РБ 20 травня 2003 р. № 2/946, прийнятий Палатою представників 17 грудня 2002 р. та затверджений Радою Республіки 2 квітня 2003 р. (у редакції Закону Республіки Білорусь від 17 липня 2009 р. № 48-3) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.kulichki.net/vip/koaprb/index.htm>.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.